

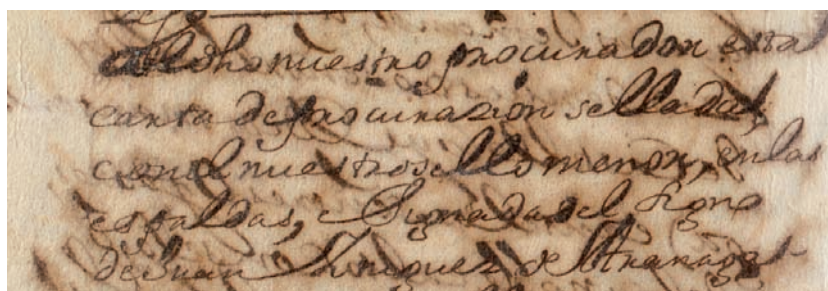
DEBAKO ARMARRIA

© Roque Aldabaldetrecu

Deba hiribildu zintzo eta leialeko Udalak hiribilduko ohore eta sarien medaila sortu nahirik, Gobernazio Ministerioari baimena eskatu eta, Historiako Errege Akademiari kontsultatu eta haren onespena 1957an jaso ondoren, arma hauek daramatza hiribildu honetako armarriak Udalaren proposamenez:

*Dorrea eta almena dituen gaztelua, bi arrapala-lehoiek eusten diela, dena urdinean;
argi-koro irekia.*

Deskripzio hori osa daiteke esanez lehoiek kolore naturala dutela, gazteluaren oinarrian “sastraka moduko bat dagoela, non adarrak bi alboetara berdin erortzen diren”, eta duke-koroa ageri dela, hain zuzen ere Batzar Nagusien erabakiz 1523ko Gipuzkoa osatzen zuten hiribildu guztiek berezko zuten koroa.

1382an “Zigilua” aipatzen deneko xehetasuna, hain zuzen ere Deba hiribilduak Orreagako abadeari urte hartan egin zion errekerimenduaren transkripzioan agertzen dena. Errekerimendua Veldarrainek transkribatu zuen 1732an. DUA.

Lehenengo erreferentzia dokumentala 1382. urtearen amaierakoa da. Urte hartako agiri batean “zigilu” moduan aipatzen da, hain zuzen ere Deba hiribilduak Orreagako abadeari pergaminoan eginiko errekerimendu batean esaten da “prokurazio-gutuna, atzealdean gure zigilu txikiak zigitatua”. Zigilu hark igorlea identifikatuko zuen.

Lope de Isastik 1625eko “Compendio” liburuan idatzi zuen Deba hiribilduak armarrian “gaztelu bat duela, haitz baten gainean dagoena, eta gazteluaren bi alboetan grifo eta lehoi zutitu bana”.

1772ko irailaren 9ko aintzatespen eta deklarazio dokumentu batean eta Gaztelako Ganberaren aginduz, alderatu egiten dira hiribilduko Santa Maria elizaren fatxada nagusiaren erlaitzean dagoen harrizko armarrria eta garai haietan Udalak bere gutunak, idatzagiriak eta antzeko dokumentuak zigitatzeko erabiltzen zuen brontzezko “zigilua”. Ondorio hau atera zuten: biak eremu zirkularrean daude eta berdina dira blasoiei dagokienez. Brontzezkoak “gaztelu bat du haitzen gainean eta, gazteluaren bi alboetan, lehoi bana daude, eraso egin nahiko balute bezala, eta lehoi bakoitzak atzapar bat du almenen kantoiari helduta”, eta lehoiak “gubilaz eginak daude xehetasun handiz: lehoien mihia, ahoa, ileak, kalparra, isatsak eta hanken saihetsak antzematen dira”.

Deba hiribilduko armarrria, hareharrian landua eta herriguneko Santa Maria sortelizaren fatxadaren erlaitzean dagoena. Udalaren izaera merelegoa aldarrikatzen du.

Debako armaria, udaletxeko fatxada nagusian dagoena. Hiruko multzoaren ezkerrekoa da. 2014ko uztaila.

Deba hiribilduko armen zigiluak. Goikoa zaharragoa eta behekoa 1876koa. AHN.

Debako armaria beirate beruneztatuan, Santa Maria elizako erdiko nabetik klaustorra sartzeko arkuaren espazioa betez, atean gainean. 2013ko uztaila.

Harrizko armarrarian, berriz, “gaztelu bat dago erdian, baina ez dira haitzak ikusten gazteluaren oinean, sastraka moduko bat baizik, hortik adarrak bi alboetara berdin erortzen direlarik, erdiko enborra baino handiagoak diren adarrak gainera. Lehoiek oinarri edo idulki moduan baliatzen dituzte adarrak, eta gaztelua erasotu nahiko balute bezala ageri dira baita ere, eta lehoi bakoitzak atzapar bat du almenen kantoari helduta”. Erlaitzeko armarrariaren ertzeko inskripzioa argi ez badago ere, Kabildoaren enkarguz antikuario batek hiru aldiz modu berean irakurri zuen inskripzio hau: “hauek dira hiribilduko armak”.

Ikuspegi plastiko batetik begiratuta, Deba hiribilduko armarririk onena udaletxearen fatxada nagusian beranduago ipinitakoa da. Hiruko multzo horizontal bat dago, ate eta balkoiez itxitako bi baoren artean, erdi-erdian armari inperiala, handiena, eta alboetan armari bana, Gipuzkoakoa eskuinean eta Debakoa ezkerrean. Lucas Longak zizelkatu zituen harrearrarian, 1685 eta 1691 urteen artean, eta azken urte hartan ordaindu zitzaion eginiko lana, 100 peso, “hiribilduko kontzeju-etxearen aurrealdean kokatuta zeudenean”. Debako armariak hiru pieza laukizuzen ditu, bata bestearen gainean ipinita, garai hartako konposizio bat eratuz. Gainean, dukekoroa dauka eta, itxuraz, bi maitale koroari eusten ari dira alde bakoitzean bat jarrita. Kartela bi maskaroik inguratzen dute, batek goitik eta besteak behetik, kartelaren alboetatik lanbrekinak ateratzen dira eta kartelaren gainean, eremu zorrotzean, blaso hauek daude: hiru dorredun gaztelu bat, erdiko dorrea alboetakoak baino altuagoa delarik; sastraka moduko bat, bere adar eta guzti, gaztelua horren gainean dagoelarik; eta bi lehoi zutitu, lehoiabartuak edo aurrera begira daudenak, gazteluaren alde banatan.

Debako armaria, egurrez egina eta forratua, presidentea esertzen den lekuaren atzealdean, udaletxeko kapitulu-gelan. 2018ko abendua.

Deba hiribilduko burdinurtuzko armaria, udal-lokaletan dagoena. 2012ko otsaila.

Debako armarria, oihalean bordatua, udaletxean dagoen banderetako batean. 2018ko abendua.

Debako armarria, metalezkoa eta forma obalatu duena.

Duke-koroaz eta bi palmez tinbratua dago; palmak, bilduta eta dekoratuta, bi aldeetan bana daude eta behealdean elkartzen dira. Lema honek inguratzen du: «DEBAKO HIRI UDALETXEA» goialdean eta «AYUNTAMIENTO DE DEBA» behealdean. Eremuan, hiribilduaren armarria.

Debako armarria, pasealeku estalira sartzeko sarrera nagusiaren portalearen frontoian kokatua eta duke-koroaz tinbratua, udal-eraikin zibiletan kokatu ohi diren modukoa. 2003ko urtarila.

Udalak udal-armarri hau aipatutako brontzezko zigiluetan eta hareharrietan ez ezik beste hainbat euskarritan ere erabili izan du eta erabiltzen du, figura heraldikoak eta apaingarriak pittin bat aldatuta. Esaterako, burdinurtuan; beirate beruneztatuan, Santa Maria elizaren klaustroko sarrerako atearren gainean; egurrean, alkatearen besaulkiaren buru-euskarrian; oihal-bordatuetan, Udalak ekitaldi berezietarako erabiltzen dituen banderetan; brontzezko plaketan; udal-eraikinetako kare-harrietan; paper-mota guztietan; eta udal-departamentuek erabiltzen dituzten kautxuzko zigiluetan.

Debako armarria, egurrez egin, udaletzeko kapitulu-gelako alkatearen besaulkiaren buru-euskarrian. 2018ko abendua.

Kautxuzko zigilu obalatua, erdian Debako armarría duela eta «AYUNTAMIENTO DE LA VILLA DE DEBA» (Guipúzcoa) inskripzioa orlazi inguratua. Zigilua 1980ko akta batetik kopiaturia dago, garai hartako Roman Galarraga alkatearen sinadura eta guzti. DUA.

Kautxuzko zigilu obalatua, erdian Debako armarría duela, inskripzio hauek ditu inguruan: goialdean, «AYUNTAMIENTO DE LA VILLA DE DEBA» eta, horren azpian, «DEBAKO HIRI UDALETXEA»; behealdean, «SECRETARIA» eta, horren azpian, «IDAZKARITZA». 1993ko akta baten kopia da. DUA.

Kautxuzko zigilu zirkularra, Debako armarría erdian duela. Orla, hau du inguruan: «AYUNTAMIENTO DE DEBA - DEBAKO HIRI UDALETXEA». 1993ko akta baten kopia da, orduko alkate zen Elias Olalderen sinadura eta guzti. DUA.

Kautxuzko udal-zigilua 1876. urteko dokumentu batean ageri da eta bi bertsiotan agertzen da: “zigilu zahar” moduan, dorre batekin, eta “egungo zigilu” moduan, hiru dorredun gaztelu batekin, erdikoa beste biak baino altuagoa dela. Beraz, ondoriozta daiteke lehenago ere dorrea gazteluaren ordeztzen zela eta, aipatutako dokumentua eta gero, dorre donjonatua ere erabili zela, hau da, dorre bat eta, horren gainean, beste bat, duela urte batzuk arte bai behintzat.

Debako udal-armarría, Udalak gaur egun zuri-beltzean eta koloretan erabiltzen duena. Hiru dorretxoak berreskuratu ditu, almenarik ez du eta lehoiek ez dute eskurik dorrean jartzen, eta ez dago argi zeren gainean oinarritua edo kokatua dagoen. Koloretakoari dagokionez, eremua ez da Historiako Errege Akademiak 1957an berretsitakoa, blaozkoa edo urdina; heraldikan, hori airea da, eta horrek egokiagoa dirudi.

Iturriak eta bibliografia

AHN. Artxibo Historiko Nazionala
Roque Aldabaldetrecuren artxiboa, liburuak eta artikulak
DUA. Debako Udal Artxiboa
Isasti, Lope de: *Compendio*
HEA. Historiaren Errege Akademia
Deba aldzakaria.